

Cultuurverschillen tussen Afrika en Nederland in het onderwijs

Mijn naam is Patrick Bos en ik heb zowel Nederlandse als Rwandese roots. Ik ben geboren in Kigali, de hoofdstad van Rwanda. Mijn ouders leerden elkaar kennen kort na de genocide. Vier jaar later werd ik geboren. Mijn vader is van Nederlandse afkomst en werkte jarenlang voor ontwikkelingsorganisatie SNV. Door zijn werk woonde ons gezin in verschillende landen – vooral in Afrika. Zo bracht ik mijn jeugd door in Rwanda, Portugal, Guinee-Bissau, Tanzania en uiteindelijk Nederland. In dit artikel bespreek ik de verschillen tussen de Afrikaanse en Nederlandse cultuur van leerlingen en hoe hiermee om te gaan als docent. | Patrick Bos

Omdat het werk van mijn vader per project verliep, verhuisden we telkens zodra een opdracht was afgerond.

Voor veel mensen klinkt dat misschien zwaar: steeds opnieuw beginnen in een onbekende omgeving. Zelf ervaar ik het juist als een groot voorrecht. Het heeft me de kans gegeven om veel van de wereld te zien en verschillende culturen te leren kennen. Van alle landen waar ik heb gewoond, voelt Tanzania voor mij het meest als thuis. Ik woonde daar acht jaar, in de stad Arusha.

Verskillende opvoedstijlen

Mijn ouders komen uit totaal verschillende culturen, wat duidelijk merkbaar was in hun opvoeding. Mijn moeder, afkomstig uit Rwanda, had daarin meestal de leiding. Ze was streng en hechtte veel waarde aan discipline, terwijl mijn vader een lossere, meer Nederlandse benadering had. Bij mijn moeder mocht ik pas buiten voetballen als mijn huiswerk af was;

mijn vader zei eerder: “Maak je huiswerk maar ná het voetballen.”

In veel Afrikaanse culturen ligt de nadruk sterk op goed gedrag en beleefdheid – manieren die aansluiten bij de waarden en normen van de samenleving. Hoe je je presenteert aan anderen is belangrijk. Dat verschilt van Europa, waar die nadruk vaak minder sterk aanwezig is.

De rol van het oudste kind

Ik ben de oudste van drie kinderen. In veel Afrikaanse gezinnen wordt het oudste kind het strengst opgevoed en heeft het een voorbeeldfunctie. Van mij werd verwacht dat ik goed presteerde op school, netjes en respectvol was en verantwoordelijkheid nam.

Kinderen leren bovendien al vroeg om bij te dragen in het huishouden. Als er bezoek kwam, namen wij de taken op ons: bedienen, helpen met koken, de tafel dekken en opruimen. Zo leer je verantwoordelijkheid en respect. Tegelijkertijd moet ik eerlijk zeggen dat wij het vergeleken met veel

andere gezinnen vrij goed hadden. In gezinnen met een lager inkomen wordt vaak meer van kinderen verwacht, bijvoorbeeld dat ze extra taken doen of meewerken om het gezin financieel te ondersteunen.

Corrigeren en respect

Ook de manier van corrigeren verschilde tussen mijn ouders. Van mijn moeder kreeg ik soms een ‘corrigerende tik’ wanneer ik iets deed wat niet mocht – iets wat in veel Afrikaanse culturen als normaal en geaccepteerd wordt gezien. Mijn vader daarentegen corrigeerde verbaal: ik werd naar mijn kamer gestuurd of mocht die dag geen televisiekijken.

Toen ik op mijn vijftiende naar Nederland verhuisde, viel me meteen op hoe vrij Nederlandse kinderen met hun ouders omgaan. Ze mogen vaak hun mening geven en zeggen soms gewoon: “Nee, dat wil ik niet.” Binnen de Afrikaanse cultuur zou dat als respectloos worden gezien. Daardoor vinden veel Afrikanen dat Europese kinderen te vrij of zelfs verwend worden opgevoed.

Op school: vrijheid en gedrag

Omdat Afrikaanse kinderen thuis vaak streng worden opgevoed, ervaren ze de Nederlandse school soms als een plek van vrijheid. Ze kunnen zich daar vrij uiten, wat leidt tot druk of uitbundig gedrag. Als docent is het belangrijk om dat gedrag te begrijpen in plaats van direct te bestraffen. Bespreek het gedrag en geef ruimte. Afrikaanse kinderen hebben over het algemeen veel respect voor volwassenen.

Wat je ziet is dat sommige Afrikaanse kinderen die op later leeftijd naar Nederland verhuizen, de schoolregels naar mijn gevoel minder serieus nemen. Wanneer ze zich bewust worden van wat er van hen verwacht wordt, zullen ze vaak meewerken. Werkt dat niet, dan helpt het soms om aan te geven dat je – als het probleem aanhoudt – hun ouders erbij zult betrekken. De kans is groot dat het gedrag dan snel verandert, omdat contact met de ouders meestal gevolgen heeft. De leerling is opeens wel bereid om met je te werken en alle afspraken na te komen. Op het moment dat de ouders worden ingelicht is dat niet fijn voor de leerling, doordat hij/zij een vorm van straf kan verwachten. Sommige zouden dit zien als een soort van dreigement van docent richting leerling. Ik zie het meer als een laatste middel om tot een oplossing te komen.

In veel landen in Afrika zie je dat een leerkracht zijn/haar leerling tijdens de les bestraffen in de vorm van een 'corrigerende tik'. Dat wordt niet als raar gezien. In de Nederlandse samenleving zou dat nooit voorkomen.

Cultuurverschillen in de gymzaal

In mijn werk als LO-docent houd ik ook rekening met culturele en religieuze verschillen. In Afrika bestaan meerdere religies; in Tanzania bijvoorbeeld veel katholieken en moslims. Binnen de islamitische cultuur geldt vaak dat fysiek contact tussen mannen en vrouwen als taboe wordt beschouwd.

Tijdens mijn gymlessen gebruik ik regelmatig oefeningen waarbij hulpverleners nodig is. Bij islamitische meiden laat ik ze elkaar helpen. Ik demonstreer hoe dat kan, zodat ze zich comfortabel voelen. Als ik zelf moet hulpverleners – bijvoorbeeld bij een salto – vraag ik eerst om toestemming. Zo ontstaat er wederzijds respect en vertrouwen tussen leerling en docent.

Wennen aan Nederland

De overgang van Afrika naar Europa is voor veel mensen groot. De taal, het klimaat, de manier van leven en de sociale omgang zijn allemaal anders. Ook ik had tijd nodig om te wennen toen ik op mijn vijftiende naar Nederland kwam.

Op de scholen waar ik nu werk, zijn er vaak taalklassen voor leerlingen met een migratieachtergrond. Die klassen helpen enorm bij het leren van de Nederlandse taal. Tegelijkertijd merk ik dat leerlingen daar minder snel de Nederlandse waarden en normen oppikken, omdat ze vooral met leeftijdsgenoten van buitenlandse afkomst omgaan.

Wanneer deze leerlingen overstappen naar reguliere klassen, voelen ze zich in het begin vaak onzeker. Ze komen terecht in een omgeving waar omgangsvormen en verwachtingen anders zijn. Als docent is het belangrijk om hier oog voor te hebben en leerlingen te helpen bij die overgang. ●

Contact

patrickbosuwacu@gmail.com

Patrick Bos is vakleerkracht op verschillende basisscholen in Den Haag

Foto

Anita Riemersma

Kernwoorden

cultuurverschillen, Afrikaanse kinderen, opvoedstijlen